

ידיעות במשפט בעולם

הכין המכון למחקרי חקיקה ולמשפט השוואתי
ע"ש הרי סאקר, בשיתוף משרד המשפטים *

איכות הסביבה

ארה"ב: מלחמה בעישון

במחקר שנעשה במרחבי ארה"ב נתברר, כי לפחות 34 מיליון אמריקאים רגילים לעשן סיגריות. משפטנים אמריקניים בדעה, שהזכות להיות חופשי ונקי מעשן עדיפה על הזכות לעשן. עשן סיגרית הינו אחד מהאופנים של זיהום אוויר וכאשר מתנגשות "זכויות" המעשנים והבלתי מעשנים, נטל ההוכחה הוא על שכמו של המעשן, ועליו להוכיח, כי העשן אינו גורם לנזק.

רשויות ממשלתיות ומסחריות החלו להגן על זכויות הבלתי מעשנים במקומות ציבור. רוב חברות התעופה הגדולות קבעו במטוסיהם אזורים האסורים בעישון, או אסרו כליל את העישון במטוסיהם. בעיר הבירה וושינגטון העישון אסור בבית המשפט העליון של ארה"ב ובמספר בתי-משפט פדרליים אחרים, וכן הוא אסור בבית הנבחרים, בסינט, במוזיאונים פדרליים, בספריות ובמסיכות עתונאים שבהשתתפות הנשיא. ראה:

JAMA, 1172 (1972) 220.

דיני חוזים

אוסטרליה: התחייבות להנחיל בצוואה

המנוח אדוארד סירי הסכים להניח בצוואה אדמה ובית שעליה לגב' אליזבת שייפר בתנאי שהיא תנהל את משק ביתו, ללא כל תשלום, עד מותו. שניהם מילאו את ההסכם שביניהם. לאחר מותו טענה בתו של המנוח, כי מאחר שהגב' שייפר הינה זוכה לפי צוואה, ואינה נמנית על ילדיו של המנוח, הרי שלאור החקיקה הקיימת במדינת דרום-ולס* החדשה, יש לנכות מחלקה של גב' שייפר את המגיע לבת, וזאת כיון שהמנוח לא השאיר מספיק רכוש לבני משפחתו לצורך מחיתם. בית המשפט העליון בדרום-ולס החדשה קיבל את טענת הבת וקבע שבמקום המקרקעין ששוויים \$14,000 תקבל גב' שייפר סכום של \$2,000 בתוספת של \$300 עבור שכר עבודה בלבד. גב' שייפר ערערה למועצת המלכה בלונדון, וזו קיבלה את ערעורה.

מועצת המלכה קבעה, בין השאר, שיש לראות בהתחייבות להנחיל נכס בצוואה —

* מטעם המכון ערך דוד א. פרנקל, ומטעם משרד המשפטים פ. אלמן (מנהל המחקר המשפטי במשרד המשפטים).

ידעות במשפט בעולם

חוזה, בין אם המנוח קיים את התחייבותו, ובין אם לאו. לרשות מקבל ההבטחה כל התרופות והסעדים שיש לכל מתקשר בחוזה, ואין לראות במקבל ההבטחה — כאשר המנוח קיים את הבטחתו — זוכה על-פי צוואה שעל זכויותיו יהולו דיני הירושה. ראה: *Schaefer v. Schuhmann* [1972] 2 W.L.R. (P.C.)

הערה: בהחלטתה האמורה סתתה מועצת המלכה מהחלטה קודמת שלה בענין *Dillon v. Public Trustee of New Zealand* [1941] A.C. 294 (P.C.) בה החליטה לראות במקבל הבטחה כאמור, כאשר ההבטחה קויימה והמנוח אכן זוכה אותו בצוואה כמוסכם, זוכה על-פי צוואה בלבד, עליו יהולו דיני הירושה, ולא מתקשר בחוזה עליו יהולו דיני התוים. בישראל, לגבי התחייבות לעשות צוואה, יהול סעיף 27(א) לחוק הירושה, תשכ"ה-1965, הקובע, כי התחייבות כזאת אינה תופסת.

אנגליה: סיכול חוזה לשרותים אישיים

התובע הוא בעליו ומנהלו של בית-ספר לילדים מופרעים. הנתבעת, שהיא רשות מקומית, שולחת לבית-ספר זה את הילדים המופרעים שבאזור, בהתאם לחובתה החקוקה. ביולי 1970 ברחו שני נערים מבית הספר ולאחר שנמצאו בעזרת המשטרה, העלו הם האשמות כנגד התובע בדבר התנהגות בלתי מוסרית נגדם. התובע נעצר ולאחר מכן שוחרר בערבות, בתנאי שלא ישהה בכיתה בית הספר ולא יקיים כל מגע עם התלמידים שבו. צוות בית הספר הודיע לנתבעת על מה שאירע, אך הודיע שהלימודים יימשכו כרגיל בתחילת השליש הקרוב (המאורע קרה בעת חופשה), ביום 28 ביולי. למרות הדעת צוות ההוראה על המשך הלימודים, החליטה הנתבעת להחזיר את תלמידיה מבית הספר. בסוף דצמבר של אותה שנה זוכה התובע מכל אשמה, והתנהגותו נמצאה ללא רבב. הוא חזר לפעולתו הרגילה בבית הספר ואז החזירה הנתבעת את תלמידיה אליו. הנתבעת סירבה לשלם את שכר הלימוד לתקופת השליש מסוף יולי עד סוף דצמבר בטענה שהחווה סוכל עקב העדרו של התובע מבית הספר. התובע תבע את שכר הלימוד אך בית המשפט בערכאה ראשונה דחה את תביעתו. על כך הגיש ערעור לבית המשפט לערעורים.

בית המשפט לערעורים (השופטים Denning, Davies ו-Stephenson) קיבלו את הערעור ופסקו, כי המנהג המקובל בעולם החינוך הוא, שאם הורים רוצים להוציא את ילדם מבית-ספר, עליהם לתת על כך הודעה מראש של שליש, או לשלם שכר לימוד של שליש במקום ההודעה. התובע לא הפר את החוזה, ועל כן הנתבעת חייבת לשלם את שכר הלימוד אלא אם יוכח שהחווה סוכל עקב העדרו של התובע מבית הספר. ישנם מקרים בהם שירותיו של המנהל הם כה חשובים ומהותיים עד שהעדרו עלול להשפיע על קיומו של המוסד או דרך ניהולו. במקרה זה התברר שצוות העובדים בו היה טוב דיו כדי לנהל את בית הספר ולהורות בו גם בהעדרו של התובע, ועל כך גם הודע לנתבעת. מכאן שהחווה לא סוכל.

יש לציין, כי התביעה היתה להשלום שכר לימוד של שליש מחמת חוסר הודעה מראש ולא לדמי נזיקין. ובצדק תבע זאת התובע מאחר שזהו הנוהג המקובל בענין זה בשדה החינוך. ראה:

Mount v. Oldham Corporation [1963], 1 All E.R. 26 (C.A.)

דיני חינוך

ראה גם דיני חוזים, אנגליה

ארה"ב: עונש גופני בבית-ספר

בית המשפט המחוזי של ארה"ב למערב פנסילבניה קבע, שזכותם של ההורים לקבוע את אופן החינוך של ילדיהם. אמנם עונש גופני קל, שאין בו שימוש מופרז בכוח או הפליה, הניתן לילד בבית הספר, אינו חורג מעונש רגיל במובן החוקתי, ולבתי הספר אף ישנה הסמכות להשתמש בצורה זו של ענישה. בענין זה מסורות בידיהם במידה מסוימת סמכויות הורים. אך כאשר הורים מתנגדים במפורש לעונש גופני כלשהו ובית הספר יודע על התנגדות זאת — אסור לבית הספר להעניש את אותו הילד באופן גופני. המדובר היה במתן סטירה לילד על-ידי מורה, וזאת לאחר שההורים הודיעו, שהם מתנגדים לכל עונש גופני. בכך מצא בית המשפט פגיעה בזכות החוקתית של ההורים לקבוע את אופן החינוך של ילדיהם. ראה:

Glaser v. Marietta, 41 (1972) U.S. Law Week, 2276

דיני מלחמה

שווייץ: עדכון דיני מלחמה

הוועד הבינלאומי של הצלב האדום כינס בג'נבה משפטנים מ-77 מדינות כצעד ראשון לעדכן את דיני המלחמה, מאז שנכללו באמנות הצלב האדום בשנת 1949. על יסוד מפגש זה יפרסם ויפיץ הצלב האדום הצעות לשינויים בדינים אלה בצורה של פרוטוקולים לקראת אביב 1973. ראה:

9 (1972) *The World Jurist*, No. 9-10, p. 1

הערה: מאז 1949 השתנו התנאים הכלליים במה שנוגע לדיני המלחמה. מספר מדינות דורשות שהאמנות תדוננה בהפצצות אוויר, בשימוש בנפלאם ובשימוש בכלי נשק אכזריים שפותחו מאז 1949. נוסף לכך עומדים לכלול בהם הוראות הומניטריות נוספות בענין הטיפול בשבויי מלחמה, הגנה טובה יותר לחולים ולפצועים, לרבות העברתם בדרך האוויר, וכן הסכם לאיסור השימוש בהרעבת אוכלוסין כנשק מלחמה.

דיני משפחה

ראה גם דיני חוזים, אוסטרליה ומשפט בינלאומי פרטי, אנגליה

אנגליה: עדים לצוואה

המנות, בהיותו מאושפו בבית-חולים סמוך למותו, ערך צוואה וביקש לחתום עליה בנוכחות אחות בית החולים וחולה אחר, שישמשו כשני העדים הדרושים לכך על-פי

ידיעות במשפט בעולם

החוק. לפני שסיים את התימתו נאלצה האחות לגשת באופן דחוף לחולה אחר, שהיה מאושפז באותה מחלקה. בהעדרה סיים את התימתו וכן חתם החולה השני – כאחד מעדי הצוואה. כשחזרה האחות, אישרו בעל-פה המנוח והחולה השני את התימותיהם בפניה והיא הוסיפה את התימתה כעדה שניה.

כעבור פחות משבועיים נפטר המנוח. מבצעי הצוואה פנו לבית המשפט בבקשה לקיים את הצוואה האמורה, ולחלופין – אם היא לא תקינה – ביקשו לקיים את צוואתו הקודמת של המנוח, שערך שגתיים קודם לכן.

בית המשפט (השופט Ungood-Thomas) פסק, שאין הוא יכול לקיים את הצוואה האחרונה, מאחר שהמנוח לא חתם בנוכחות שני העדים, אלא רק בנוכחות אחד מהם. עד אשר האחות הלכה לא חתם המנוח את שמו אלא רק את תחילת התימתו. בית המשפט ציין, כי הוא הגיע להחלטתו בלב כבוד ובצער, בהיותו משוכנע באמינות הצוואה האחרונה, אלא שאין הוא יכול לקיימה לאור ההוראות הברורות של ה-*Wills Act, 1837*, ס' 9. במקומה קיים על כן, את הצוואה הקודמת משנת 1969. ראה:

Lawson & an. v. Von Winckler & an. [1972] 1 W.L.R 1440 (Ch.D.)

הערה: בישראל קובע חוק הירושה, תשכ"ה-1965, סעיף 25: "לא היה לבית המשפט ספק באמינותה של צוואה, רשאי הוא לקיימה אף אם יש פגם בחתימתם של המצווה או של העדים או בתאריך הצוואה או בהליכים המפורטים בסעיפים 20 עד 23 או בכשרות העדים".

כבר בשנת 1951 התריע בית-משפט באנגליה, על כך שההוראות הטכניות הדוקניות גורמות לאי-קיומן של צוואות גם במקרים שאין ספק בכוונת המצווה ואמינות הצוואה, אך עד כה לא שונה החוק באנגליה. ראה:

In the Estate of Davies Russell v. Delavey [1951] 1 All E.R. 920 (Gl. Ass.)

צרפת: ילדים שנולדו מחוץ לנישואין

חוק חדש, שתקפו למפרע מיום 1 בינואר 1972, מעניק לילדים שנולדו מחוץ לנישואין אותן זכויות שיש לילדים שנולדו להורים נשואים. החוק החדש מחייב את האב הטבעי להשתתף בהוצאות כלכלת הילד גם אם לא היה גשוי לאם. בכך סטה החוק החדש מהעקרון שהיה קיים בצרפת עוד מימי נפוליאון, לפיו חובת המזונות חלה רק על אבי החוקי של הילד. ראה:

9 (1972) *The World Jurist*, No. 9-10, p. 1.

דיני נזיקין

ראה גם משפט בינלאומי פרטי גרמניה המערבית ומשפט רפואי קנדה

ארה"ב: כאב וסבל של תינוק

תינוקת לקתה בזיהום סלמוגלה בהיותה במעון. היא היתה חולה תקופה של קרוב לשנה עד שהחלימה לחלוטין. ההורים תבעו דמי נזק, בין השאר, בגין הכאב והסבל שסבלה.

בית המשפט קבע, שתינוק אינו יכול לסבול סבל מנטלי, אך מכיוון שבכל זאת חש בכאבים, יש מקום לפצותו עבור הכאבים הממשיים. את מידת הכאבים ניתן להוכיח בעזרת עדות ישירה מהרופא המטפל.
במקרה זה לא הובאה הוכחה לגבי כאבי התינוקת ולכן ההורים היו זכאים לשיפוי הוצאותיהם הממשיות בלבד. ראה :
Capelouto v. Kaiser Foundation Hospital, 98 Cal.Rptr. 631 (1972)

קנדה : אחריות בעליו של כלב

הנתבעת היתה בעלת כלב מטיפוס לברדור. היא הרשתה לבנה בן ה-7 לטייל עם הכלב לבית שכנים. הכלב לא היה מאולף במיוחד ופיו לא היה נתון ברסן, בניגוד להוראת חוק עור. כשהילד טייל עם הכלב, זינק האחרון לפתע אל הכביש, התנגש באופנוע, וכתוצאה מכך הועף רוכב האופנוע מעל כלי הרכב ונחבל, והכלב נדרס. רוכב האופנוע דורש כעת דמי נזק מהנתבעת.

הנתבעת טענה, שהיא אינה אהראית לנזק, מאחר שלא ידעה שלכלב היתה איוו נטיה לקפוץ לכביש. בית המשפט העליון של קולומביה הבריטית (השופט Ruttan) דחה את הגנתה וחייבה בדמי הנזק.

בעליו של בעל-חיים חייב לנהוג בזהירות סבירה לגבי בעל-החיים. לגבי כלב — קיימת תמיד סכנה שהוא יקפוץ אל הכביש בעת שתהיה עליו תחבורה סואנת. הנתבעת התרשלה, בכך שהרשתה לכלב לצאת מהבית מבלי שתדאג, כי בעת הצורך יימנע ממנו להשתולל בכביש, ורשלנותה עוד מתחזקת, בכך שלא דאגה שלפיו יהיה רסן, בעת היותו מחוץ לביתה. ראה :

Weld v. McMym et al. (1972) 28 D.L.R. (3d) 253

הערה : בישראל קובע סעיף 40 לפקודת הנויקין [נוסח חדש] כי :

"בתובענה שהוגשה על נזק והוכח בה שתי אלה :

- (1) הנזק נגרם על-ידי חיות-בר, או על-ידי חיה שאינה חיות-בר אלא שהנתבע ידע, או הזקק עליו שידע, כי היא מועדת לעשות את המעשה שגרם את הנזק.
- (2) הנתבע היה בעל אחת החיות האמורות או היה ממונה עליה — על הנתבע הראיה שלא היתה לגביה התרשלות שיחוב עליה".

וראה : ע"א 78/63 וידוקלה נ. רונק, י"ז פד"י, 1382 ; וע"א 179/71, 214/71 לילי כהן נ. חברת חוף הכרמל בע"מ ואח', כ"ו פד"י (1), 645.

קנדה : חישוב דמי נזק

בקביעת דמי נזק בגין אובדן הכנסות עד ליום המשפט, על בית המשפט להפחית מהסכום הכללי, לו היה זכאי התובע באבדן הכנסות, את הסכומים שקיבל בפועל בצורה של תשלומי סעד. אך בעת קביעת דמי הנזקים הכלליים להם זכאי הנפגע בעתיד, אין לקחת בחשבון תשלומי סעד כאלה הצפויים לו. ראה :

Kingscott v. Megaritis et al. (1972) 27 D.L.R. (3d) 310

דיני עונשין

ארה"ב: בזיון בית-משפט

העותר הועמד לדין בפני בית-משפט מחוזי בדרום קרוליינה על עבירה של נשיאת כלי נשק. בטרם החל הדיון ביקש העותר לדהות את משפטו לתאריך אחר, מפני שפרקליטו היה עסוק במשפט בעיר אחרת. השופט דחה בקשה זו והחל מיד בשמיעת הראיות, בהעדר פרקליטו של העותר-הנאשם. לאחר סיום הבאת מסכת הראיות טען העותר בסיכומיו, כי בית המשפט היה משוחד בדעתו וכי הרץ מראש את משפטו וכן טען, שהוא אסיר פוליטי. בתגובה על טענות אלה קבע שופט הערכאה הראשונה, שהעותר ביזה את בית המשפט וגזר עליו 30 ימי מאסר.

בית-משפט גבוה, וכן בית המשפט לערעורים ובית המשפט העליון של דרום-קרוליינה סירבו להענות לעתירתו של העותר, כנגד החלטה זאת. על כן עתר לבית המשפט העליון של ארה"ב.

בית-משפט גבוה, וכן בית המשפט לערעורים ובית המשפט העליון של דרום-קרוליינה מאחר שלא נאמרו בצורה אלימה ולא פגעו במהלך הדיונים בבית המשפט, אינן בגדר בזיון בית המשפט. ראה:

In the matter of Larry Little, 30 L. Ed., 2d 708 (1972)

ארה"ב: ספרות תועבה

עורכו של עתון מחתרת הורשע בעבירה על חוק ספרות התועבה של מדינת ויסקונסין. ההרשעה באה עקב פרסומן של שתי תמונות קטנות של גבר ערום ושל אשה ערומה מחובקים במצב של ישיבה, שעליהן נאמר בעתון, שהן דומות לתמונות שנתפסו אצל צלם העתון, שנעצר באשמת הפצת דבר-תועבה. התמונות הובאו במסגרת מאמר שפורסם באותו העתון בדבר מעצרו של הצלם. נוסף לזה הורשע העורך בגין פרסומה של "פואמה מינית" בעתון, שהיתה אוסף של זכרונות המסורר לגבי חוויותיו המיניות. בית המשפט העליון של מדינת ויסקונסין אישר את ההרשעות, אך בית המשפט העליון של ארה"ב בטלן. האחרון קבע שהבאת התמונות לא היתה בניגוד לחוק, מאחר שהן היוו חלק בלתי נפרד והגיוני של המאמר. לגבי הפואמה מצא בית המשפט, שלא היתה כאן כוונה לפנות ליצריו האפלים של הקורא, אלא נסיון אמנותי רציני.

בפסק נפרד אמר השופט Douglas כי לדעתו, התיקון הראשון לחוקת ארה"ב מתיר פרסום תועבה. לדעתו, חופש הביטוי של האדם הוא חירות עליונה, וכי מגילת הזכויות (Bill of Rights) החלה בכל המדינות מכוח התיקון הארבעה-עשר, מקבלת את המשמעות, שהרוב של שופטי ביהמ"ש העליון רוצים שתהיה לה, ואינה מתפרשת לפי הכתוב בה ממש. ראה:

Kois v. Wisconsin, 33 L. Ed., 2d 312 (1972)

טרינידד וטובגו: מאסר במקום קנס

המעורר הורשע בקבלת רכוש גנוב, בנסיבות שהפכו את העבירה לפשע. שופט הערכאה

הראשונה הטיל עליו קנס. לאחר מספר ימים שם השופט לב לכך, שלא היתה לו סמכות להטיל קנס על נאשם שהורשע בפשע, אלא היה חייב לגזור עליו מאסר. על-פי Supreme Court of Judicature Act, 1962 העביר השופט מיוזמתו את הענין לבית המשפט לערעורים, כדי שיקבע אם הקנס הוטל כדין או לא. בית המשפט לערעורים מצא, שלשופט הערכאה הראשונה לא היתה סמכות להטיל קנס ולכן ביטל את הקנס והחליפו במאסר.

המערער פנה למועצת המלכה בלונדון בעתירה כנגד ההחלטה של בית המשפט לערעורים לגזור עליו מאסר.

מועצת המלכה קיבלה את העתירה וקבעה, שלאור הוראות הדין החרות של טרינידד וטובגו אכן לא היה השופט רשאי להטיל קנס על הנאשם, אלא היה חייב להטיל עליו מאסר. אך כאשר החליט שופט הערכאה הראשונה על גזר-דינו הוא סיים את תפקידו, ולבית המשפט לערעורים לא היתה סמכות לשנות את גזר-הדין במקרה זה. בית המשפט לערעורים בהתאם לחוק שלפיו פנה אליו השופט הוגבל לדון בשאלות של חוק. קביעתו שהקנס הוטל בלא סמכות אינה גוררת בהכרח סמכות להטיל מאסר במקומו. גזר-הדין הוא ענין לשיקול דעתו של שופט הערכאה הראשונה, ואין ביהמ"ש לערעורים יכול לעשות זאת במקומו.

התוצאה היא שאכן המערער הורשע, אלא שהרשעתו זאת לא תהיה מלווה בעונש כלשהו. ראה:

Ramcharan v. The Queen [1972] 3 W.L.R. 599

לוב: חוק פלילי חדש

מועצת ההפיכה הלווית הודיעה באוקטובר 1972, כי החוק הפלילי האיסלמי יחול בלוב. חוק זה קובע עונש של קטיעת יד למי שהורשע בגניבה, והוא למעלה מגיל 18. עונש קטיעת יד ימין ורגל שמאל, למי שהורשע בשוד מזוויין, שלא גרם למותו של אדם, ועונש מוות, למי שהורשע בשוד מזוויין, שגרם למותו של אדם. ראה:

9 (1972) *The World Jurist*, No. 11-12, p. 4

הערה: לוב היא כעת המדינה השנייה בעולם בה חל החוק הפלילי האיסלמי; הראשונה היא ערב הסעודית.

נורבגיה: מלחמה בסחר סמים

ביום 23 ביוני 1972 נכנסה לתקפה חקיקה חדשה בענין המלחמה בסחר סמים. החקיקה החדשה מעלה את עונש המקסימום המוטל על הסוחר בסמים מ-6 שנות מאסר ל-10 שנים. על אותה עבירה ניתן להטיל 5 שנות מאסר נוספות אם הנאשם מורשע בסעיפי אישום נוספים באותו דיון. ראה:

9 (1972) *The World Jurist*, No. 9-10, p. 2

קנדה : שימוש בכוח סביר

במסיבה, בה משקאות חריפים גרמו לנוכחים "להרגיש היטב", היו הריקודים בהתאם לאופנה האחרונה. התובע, לעומת זאת, נהנה דוקא מריקוד הוולס עם בת-זוגתו, וריקודם על פני רחבת הריקודים גרם להטרדת-מה לרוקדים האחרים, בייחוד מפני שהם חלפו בין בני-זוג שונים בעת הריקוד. בין סאר מעלליו הניף התובע צעיף שנכרך סביב צוואר אשתו של הנתבע וכשהוסט ראשה אל התובע ניסה התובע להרעיף נשיקה רפה על לחיה. הנתבע, שהיה מאומן בקאראטה, "העניק" לתובע מכה על פניו. מכה זו סיימה את עליצותו של התובע, כי התברר שלסתו ושתי שיניו נשברו.

התובע תבע דמי נזק מהנתבע. הנתבע התגונן בטענה שהוא השתמש בכוח סביר הכרחי, כדי למנוע תקיפה נוספת של אשתו.

בית המשפט (השופט Tucker) היה בדעה, כי הנתבע השתמש בכוח רב מדי, תחורג מגדר הסבירות, כדי להגן על אשתו, ולכן חייבו בתשלום של \$26.24 נזק ממשי ו-\$600.00 עבור סבל כללי. ראה :

Cachay v. Nemeth (1972) 28 D.L.R. (3d) 603

דיני ראיות

ראה גם דיני נזיקין, קנדה

אנגליה : נאשמים במשותף

שני נאשמים הואשמו במשותף בפציעת אדם, מתוך כוונה לגרום לו חבלה גופנית חמורה. אחד הנאשמים הודה באשמה, אך השני – המשיב – כפר בה. בהתאם לעדותו של המתלונן, היה זה המשיב שהכה בו ראשון.

שופט הערכאה הראשונה הדריך את המושבעים באמרו, שאם המושבעים לא שוכנעו, שהמשיב אמנם נתן את המכה הראשונה, פירוש הדבר, שאינם מוכנים לסמוך על עדותו. ועל כן, אין להרשיע את המשיב באשמה החילופית של סיוע לנאשם השני בפציעתו של המתלונן. בהתאם לכך הורה השופט למושבעים לא להכנס לשאלה, אם הנאשמים פעלו יחדיו, ולהסתפק בהכרעת השאלה, האם הם מאמינים לגרסתו של המתלונן לגבי המכה הראשונה. ואם כן – עליהם להרשיע את המשיב.

המשיב הורשע. אולם בית המשפט לערעורים קיבל את ערעורו בקבעו, שאם אחד משני אנשים המואשמים באשמה משותפת הודה באשמה, האחר יכול להיות מורשע רק אם נמצא שהוא פעל במשותף עם הראשון, ואינו יכול להיות מורשע בביצוע עצמאי של העבירה, שהיתה נשוא האשמה המשותפת.

על זיכוי זה הוגש ערעור לבית הלורדים, וזה קיבל את הערעור והחזיר את ההרשעה למקומה. בית הלורדים קבע, שבמקום בו שני נאשמים או יותר הואשמו יחדיו בעבירה, אין זה נחוץ שהתביעה, לביסוס הרשעתו של כל אחד מהנאשמים, תוכיח שכל אחד מהם פעל תוך שיתוף פעולה עם חבריו, אלא המושבעים רשאים להרשיע כל אחד מהם בביצוע עצמאי של העבירה, שהיתה נושא האשמה המשותפת.

האשמה משותפת כנגד מספר אנשים מכילה עבירה נפרדת של כל אחד מהם, שבוצעה באותה הזדמנות וכחלק מאותה "עיסקה", והקשר בין העבירות הנפרדות אינו יותר מאשר זה — שהתביעה יכולה להסתמך לגבי כל נאשם, לא רק על מעשיו שלו אלא גם על אלו של הנאשמים האחרים, לצורך הוכחת ה־actus reus של העבירה בה הוא מואשם.

בנוסף להחלטה האמורה, שנתקבלה פה אחד, קבעו עוד שופטי הרוב (לורד Diplock, Salmon ו־Reid), כי כאשר מספר נאשמים מואשמים באותו פרט אישום, בעבירה שאנשים יכולים לסייע זה לזה בביצועה, די להוכיח, לצורך הרשעתו של כל אחד מהם, שהוא עצמו עשה מעשה, שהוא מהותי לעבירה המיוחסת לו, או שסייע לנאשם אחר לעשות מעשה כזה, ושבעשותו את המעשה, או בסייעו לנאשם אחר לעשותו, היתה לו עצמו הכוונה הפלילית הדרושה. ראה:

D.P.P. v. Merriman [1972] 3 All E.R. 42 (H.L.)

דיני תאגידים

אנגליה: תיקונים בדיני החברות

בעקבות הצטרפותה של אנגליה לשוק האירופי שונה הדין באנגליה בעניינים מסויימים, כדי להתאימו להתחייבויותיה במסגרת ההסכמים של ארצות השוק. בדיני החברות הוכנסו, בין השאר, השינויים הבאים: דיני ה־ultra vires שוננו, באופן שאדם המתקשר בתום לב עם חברה, בעיסקה עלית החליטה הנהלת החברה, אינו חייב עוד לבדוק, מה הן ההגבלות בכשרותה של החברה או בכוחם של המנהלים להכנס לאותה עיסקה; הפועלים בינם חברה טרם רישומה והמתקשרים בשמה בהסכמים, יהיו אחראים באופן אישי עפ"י אותם הסכמים, אלא אם הוסכם במפורש אחרת; הוכנסה חובת פרסום בעתון הרשמי של הודעה על מסירת מסמכים שונים לגבי חברות מסויימות לרשם החברות, כגון, הודעה על שינוי משרדה הרשום של החברה, הודעה על שינוי בהרכב ההנהלה, דו"ח שנתי והחלטת פירוק. ראה:

The European Communities Act, 1972 sec. 9

דיני תעופה

ארה"ב: חטיפת מטוסים

בית המשפט המחוזי של ארה"ב לדרום ניו־יורק קבע, שחטיפת מטוסים הינה "תאונה" לצרכי אמנת וורשה.

כתוצאה מכך, חברות התעופה תהיינה אחראיות עד לסכום של \$75,000 לכל נוסע, במקרה של מוות, פציעה או כל חבלה גופנית אחרת, הנגרמים כתוצאה מחטיפת מטוס. ראה:

Husserl v. Swiss Air Transport Co. Ltd., 41 (1972) U.S. Law Week, 2251

ידיעות במשפט בעולם

גרמניה המזרחית : סמכויות קברניטי המטוס

בצו מיום 21.8.72 הדין בחובותיהם של קברניטי מטוס בעת הטיפת מטוס, ניתנו לקברניטיים סמכויות רחבות של חיפוש, מעצר ושימוש בכוח כדי להבטיח את האינטרסים של המדינה, הצוות, הנוסעים, המטען ובעלי חברת התעופה. ראה: *Neues Deutschland*, of 22.8.72.

השוק האירופי

אנגליה : הגבלות על תעסוקה

מכוח צו משנת 1972 בוטלו ההגבלות על קבלת עבודה או התעסקות כלשהי ברחבי הממלכה המאוחדת שהוטלו על זרים משנת 1953 ואילך. התנאי לביטול ההגבלות הוא שאותו זר הינו אזרח של ארץ כלשהי מארצות השוק המשותף. ראה: *The Immigration (Revocation of Employment Restrictions) Order, 1972; 1972 N.L.J., p. 1035.*

הפרלמנט האירופי : עורכי־דין

הפרלמנט האירופי החליט לאפשר לעורכי־דין בכל ארץ מארצות השוק האירופי לבקר כל עציר העצור בכל ארץ אחרת מארצות השוק, וכן לבדוק כל תיק ולהגיש סיוע משפטי בכל אחת מארצות האחרות שבשוק. ראה: *103 J.O., 5.10.72, p. 19.*

משפט בינלאומי פרטי

אנגליה : סמכות בית המשפט

התובעת, ילידת אנגליה ותושבת ארץ זו, נישאה באנגליה במרץ 1968 לאמריקני ששירת אותו זמן באנגליה— הנתבע. מקום מושבו של הבעל היה במדינת אהיו שבארה"ב. לאחר נישואיהם התגוררו בני הזוג באנגליה עד אוקטובר של אותה שנה ואז עקרו לאוהיו. הנתבע, כך נתברר, היה אימפוטנט ולא היה מסוגל לממש את הנישואים. התובעת עזבה אותו במאי 1970 וחזרה לאנגליה, כדי להתגורר בה לצמיתות. באוקטובר 1970 עתרה לבית המשפט באנגליה לאיון נישואיה. הנתבע נשאר בארה"ב. בית המשפט מיזמתו עורר את השאלה, אם יש לו סמכות להיזקק לעתירתו, אף כי הנתבע לא ניסה להתגונן בפני התביעה.

בית המשפט (השופט Watkins) הגיע למסקנה, שאין לו סמכות לדון בענין זה. מקום מושבו הקבוע (domicile) של הבעל הוא באוהיו, ארה"ב, ולכן גם מקום מושבה של האשה הוא באוהו מקום, עקב נישואיה.

בית המשפט איבחן את ההחלטה שניתנה בפסק הדין שבתיק *Indyka v. Indyka* (H.L.) [1967] 2 All E.R. 689; ואמר שבתיק *Indyka* נקבע, כי בימ"ש אנגלי יכיר בפסק נכרי של גירושין אם לאחד מהצדדים היה קשר לארץ בה ניתן הפסק, אף אם לא היה חושב קבוע בה. אך בענין *Indyka* לא דנו בסמכות בית המשפט האנגלי לדון באיון גישואים הניתנים לביטול כאשר לצדדים אין מושב קבוע באנגליה. יתר על-כן, כל האסמכתאות קובעות, שאין לבית המשפט האנגלי סמכות שיפוט בענין זה. השופט מציין, שהוא היה מעניק את הסעד המבוקש, אלא שהוא כבול על-ידי האסמכתאות שנגדו. ראה:

Kern v. Kern [1972] 3 All E.R. 207 (Fam.D.)

הערה: סעיף 40(1) ל-Matrimonial Causes Act, 1965, מתיר לבית המשפט האנגלי להיוקק לתביעה כזאת המוגשת על-ידי אשה שמקום מושב בעלה מחוץ לאנגליה, אם האשה מתגוררת באנגליה לפחות שלוש שנים. בענין *Kern* התגוררה האשה באנגליה רק 5 חודשים לפני הגשת התביעה.

אנגליה : איבוד אזרחות זרה

בית המשפט לערעורים ביטל את החלטתו של בית המשפט הגבוה באנגליה בענין *Oppenheimer v. Cattermole (Inspector of Taxes)* [1972] Ch. 585; [1972] 2 W.L.R. 1045; [1972] 2 All E.R. 529. העובדות וההלכה שנפסקה בבית המשפט הגבוה הרבוא ב"ידיעות במשפט", משפטים, כרך ד', עמ' 483-484.

שופטי הרוב (Buckley ו-Orr) קבעו, שאת השאלה אם לאופנהיימר היתה אזרחות גרמנית בנוסף לבריטית, יש לקבוע על-פי החוק הגרמני. הצו הגרמני מ-1941, לפיו נשללה אזרחותו, תקף בעיני החוק הגרמני, ולכן הוא תקף גם בעיני המשפט האנגלי, מאחר שאינו עוסק בעניינים פליליים או הפקעות רכוש. אמנם בית המשפט האנגלי לא היה מכיר בתקפו, כל עוד שרר מצב מלחמה בין גרמניה לאנגליה, אך עם תום מצב המלחמה אין כל סיבה שלא להכיר בתקפו.

בדעת יחיד קובע הלורד Denning, כי בית המשפט האנגלי לא יכיר בתקפו של הצו הגרמני מ-1941, אך כאשר אופנהיימר התאזרח באנגליה, ויתר על-ידי כך על האזרחות הגרמנית. באופן רשמי, לפחות, שרר עדיין ביום שהתאזרח (4.6.48) מצב מלחמה בין גרמניה לאנגליה ולא ייתכן שאדם שנשבע אמונים לאנגליה, כפי שעשה בעת קבלת האזרחות, ימשיך לשמור אמונים לגרמניה שהיתה אויבת אותו זמן. בינתיים, על-פי החלטת בית המשפט הפדרלי בגרמניה משנת 1968 רשאי אופנהיימר, ואחרים כמותו, לדרוש אזרחות גרמנית מחדש, ואזרחות זאת ניתנת כמעט באופן אוטומטי. כאשר יקבל אזרחות גרמנית מחדש, לא תהיה כיום מניעה לראותו כבעל אזרחות כפולה מעתה ואילך, כדי לזכותו בפטור מתשלום המיסים כפי שביקש. ראה:

Oppenheimer v. Cattermole (Inspector of Taxes) [1972] 3 W.L.R. 815 (C.A.)

הערה: על ההלסת בית המשפט לערעורים הוגש ערעור לבית הלורדים.

אנגליה : תקפות נישואין

הנתבע, שמקום מושבו היה במצרים, נשא אשה במצרים באוגוסט 1951. נישואים אלה היו פוליגמיים בהתאם לדין המוסלמי שחל במצרים. חודש לאחר מכן נשא הנתבע אשה שנית (התובעת) שמקום מושבה עד לאותו זמן היה באנגליה. הנישואים השניים נערכו בפריס בפני הקונסול הכללי המצרי. הטקס היה מוסלמי וגם נישואים אלה נתכוונו להיות פוליגמיים בהתאם לדין המוסלמי. הנתבע ואשתו השניה נסעו למצרים — שהיתה מקום המושב המשותף עליו החליטו עוד בטרם נישאו בפריס. ביוני 1952 גירש הנתבע את אשתו הראשונה. ב־1956 עקרו הנתבע והתובעת לאנגליה עם ילדיהם והתיישבו בה. ב־1970 פתחה התובעת בהליכי גירושין נגד הנתבע באנגליה, ותוך כדי הליכים אלה נחשורה שאלת תקפותם של נישואיהם.

בית המשפט (השופט Cumming-Bruce) קבע, כי המשפט האנגלי רואה את הקונ-סוליה הכללית של מצרים בפריס, מקום בו נערכו הנישואים, כטריטוריה צרפתית, ועל כן יש להחיל על הענין את החוק הצרפתי כחוק מקום עשיית החוזה. למרות שלשאלה זאת אין פתרון ישיר בקודקס האזרחי הצרפתי ואף לא גידונה בבתי המשפט הצרפתיים — לפחות לא בפסקי־דין שפורסמו, ולמרות שאף אחד מבני הזוג לא היה אזרח צרפתי, בכל זאת יש להניח שבהתאם לחוק הצרפתי, היתה לקונסול המצרי סמכות לערוך טקס נישואים פוליגמיים שהיו בעלי תוקף במצרים, ולכן הנישואים תקפים. לענין תקפם של הנישואים, בהתאם למשפט האנגלי — תקפותם של נישואים נקבעת על־פי משפט המדינה בה שני הצדדים מתכוונים להקים את ביתם המשותף בעתיד, שבמקרה זה היה מצרים.

Radwan v. Radwan (No. 2), [1972] 3 All E.R. 1026 (Fam.D.)

ארה"ב : Forum Non Conveniens

התובע, רופא המתגורר ועובד בהוואי, הגיש תביעה נגד הנתבעת, חברת ביטוח גיו-יורקית, בניו־יורק, לצו מגיעה ולדמי נזק בגין הוצאת שם רע וקטר לפגוע במעמדו המקצועי של התובע.

הנתבעת ביקשה למחוק את התביעה על סמך טענת *forum non conveniens* בטענה, שעילת התביעה נוצרה בהוואי ואינה שייכת כלל לניו־יורק וכי התובע הגיש ארבע תביעות דומות בהוואי נגד הנתבעת ואחרים, תביעות שעדיין תלויות ועומדות. הנתבעת הצהירה, שלא תסרב לקבל את מסמכי בית הדין מהוואי וכן אף לא תטען טענת התיישנות על־פי דיני הוואי.

בית המשפט של הערכאה הראשונה קבע, שלמרות שלפי מסכת העובדות וגזירותם של הצדדים והעדים — בית המשפט הנוח הוא זה שבהוואי, הרי אין הוא יכול להעתר לבקשת הנתבעת מאחר שלבית המשפט בניו־יורק יש סמכות שיפוט כאשר אחד הצדדים (במקרה שלנו — הנתבעת) מתגורר בניו־יורק. הנתבעת ערערה לבית המשפט לערעורים של מדינת ניו־יורק והוא קבע, בקבלו את הערעור, שהפירוש הנכון של כלל ה־*forum non conveniens* הוא, שיש לתת את הדעת על העקרונות הבאים:

צדק, הגינות ונוחיות. מקום המגורים הינו רק גורם אחד מרבים שיש לקחת בחשבון לגבי העקרונות האמורים, ובמקרה שלנו שאר הגורמים גוברים עליו. ראה: *Silver v. Great American Insurance Co.*, 29 N.Y. 2d 356, 278 N.E. 2d 619, 328 N.Y.S. 2d 398 (1972).

גרמניה המערבית : תאונת דרכים בחוץ-לארץ

בית המשפט הגבוה של בווריה קבע, שכאשר נהג גרמני גורם לתאונת דרכים קטלנית בחו"ל, אחריותו הפלילית תיקבע לפי דין מקום התאונה, אך מידת אחריותו האזרחית לפי דיני הנזיקין תיקבע לפי החוק הגרמני, אם ייתבע לדין בגרמניה. ראה: *Case RReg 6 St 8/72, 16.5.72; 1972 Neue Juristische Wochenschrift, 1722*.

משפט קונסטיטוציוני

ראה גם איכות הסביבה, ארה"ב ; דיני חינוך, ארה"ב ;
דיני עונשין, ארה"ב ודיני תעופה, גרמניה המזרחית

ברית-המועצות : זכויותיהם של חברי פרלמנט

הסובייט העליון אישר חוק בדבר מעמדם של הצירים בבתי הצירים בסובייטים השונים. חוק זה מגדיר את חובות הצירים וקובע, שעליהם לבצע את חובתם ללא שכר או תמורה חומרית אחרת וכן, כי עליהם להמשיך בעיסוקיהם הרגילים באותו הזמן. סמכויות הצירים כוללות את הכוח ליזום הקיקה, להציע הצעות ולבדוק תלונות של אזרחים. הם רשאים גם לחקור את הנעשה בגופים המינהליים השונים. ראה: *5656 Soviet News of 26.9.72, p. 306*.

קוריאה : איסור הגירה

במאמץ למנוע "ירידת מוחות" מקוריאה, נאסרה לאחרונה הגירתם של אנשים בעלי השכלה גבוהה או מעמד מיוחדים, לרבות אנשי מדע ואמנים. ההגירה תותר רק באותם מקרים בהם יהיו למבקשים סיבות מיוחדות להגירה. ראה: *3 (1972) Lawasia 265*.

הערה: בשנת 1971 היגרו מקוריאה 13,000 איש מהם 70% היו בעלי השכלה גבוהה ומעמד מיוחד.

ציילון : הגבלת דרכונים

על-פי חוק הדרכונים החדש, תקפו של כל דרכון יהיה לשנה אחת בלבד, והרוצה לחדשו יהיה צריך לעשות זאת מדי שנה. נוסף לכך כל אזרח ציילוני, העובד מחוץ לציילון, יהיה חייב להעביר לציילון 10% מהכנסותיו. מטרתו של חוק זה למנוע גם בציילון "ירידת מוחות" מהארץ. ראה :
Lawasia 253 (1972) 3.

משפט רפואי

ראה גם דיני נזיקין, ארה"ב

איטליה : ביתור גוייה והשתלת אברים

הצעת חוק הדנה בביתור גויות ובהוצאת אברים מהן לצרכי השתלה הוגשה באיטליה. בהתאם להצעה זו יהיה מותר להוציא חלקים של גוייה למטרת השתלה, אך אסורים בהשתלה המוח ואברי המין וההולדה.

לגבי קביעת המוות מבחינה ההצעה בין שני מקרים של גרימת מוות : 1. מוות רגיל — הבא בתומה של הפסקת פעימות הלב ; 2. מוות הבא כתוצאה מפגיעה במוח. לגבי המקרה הראשון, צוות של שלושה רופאים, מהם אחד מומחה בקרדיולוגיה, יקבע את המוות. לפני קביעת המוות יש צורך בבדיקה רצופה של א.ק.ג. לפחות במשך 20 דקות. במקרה השני, את המוות קובע צוות המורכב מרופא לרפואה משפטית, רופא מרדים ורופא עצבים שהוא מומחה, וזאת לאחר שנתמלאו כל 5 הקריטריונים הבאים יחד : א. עלפון מוחלט (COMA), ב. הרפיית השרירים, ג. חוסר תגובה של המיתרים, ד. חוסר תגובה של כף הרגל, ו-ה. התרחבות האישון ושיתוקו עם העדר תגובה של הקרנית ושל בבת העין לאור. בנוסף לכך יש צורך, שלפחות שתי דקות של העדר נשימה טבעית תחלופנה לאחר הפסקת ההנשמה המלאכותית וכן העדר פעולה חשמלית של המוח. לגבי כל התנאים, למעט העדר פעולה חשמלית של המוח, יש צורך בביקורת ובבדיקה חוזרת מדי שעה, ולגבי העדר פעולה חשמלית של המוח : יש צורך בביקורת של 30 דקות מדי 4 שעות. את הבדיקות יש לערוך בתקופת הסתכלות של 24 שעות. רק לאחר תקופת הסתכלות זאת, ללא נתינת תרופות לדכוי העצבים וללא תנאים של היפותרמיה — ניתן לקבוע את המוות.

במקרה של מוות כתוצאה מפגיעה במוח, ניתן להוציא מהגוייה אברים למטרות השתלה בתנאי שגם קביעת המוות וגם הוצאת האברים תעשינה בבית-חולים או במוסד אוניברסיטאי, שקיבלו אישור לכך משר הבריאות.

כדי להוציא אבר לצרכי השתלה, יש צורך בהסכמת המנוח עצמו, אם נתן הוראות כאלה מראש, או בהעדר הוראות כאלה — יש צורך בהסכמת בן-זוגו או, בהעדרו, בניו אם הם למעלה מגיל 16 או, אם אין כאלה, התורים, ואם גם אלה אינם — האחיים.

כאשר מתעורר חשד בדבר סיבת מותו של אדם, יש צורך בקבלת רשות מיוחדת מבית-משפט לבצע ניתוח של הוצאת אבר, ובית המשפט רשאי להורות, כי הבדיקה שלאחר המוות תיעשה בעת ובעונה אחת עם הוצאת אברים לצרכי השתלה. הצעת החוק אוסרת כל קבלת תמורה עבור מתן אברים לצרכי השתלה וקובעת קנס גבוה ומאסר על כל העוסק במסחר כזה או המקבל תמורה כזאת. הוצאת אבר ללא קבלת ההסכמה הדרושה גם היא עבירה פלילית, שהעונש עליה הוא מאסר.

הערה: החומר נמסר לנו על-ידי המכון לרפואה ויהדות שליד "יד הרב הרצוג".

ארה"ב: אחריות מוחלטת וערוי דם

במדינת טנסי נחקק חוק, לפיו ערוי דם הינו שרות רפואי, הנתן על-ידי בית-חולים ולא עיסקה של מכר.

חולה שקיבל ערוי דם בבית-חולים נפטר כתוצאה מדלקת כבד, שנגרמה לו עקב ערוי דם מזהם לגופו.

בית החולים נתבע על-ידי בני המשפחה לדמי גזיקין, אך בית המשפט קבע, שלאור החוק האמור הוסרה מעל בית החולים האחריות המוחלטת. אחריות מוחלטת היתה קיימת, אילו היה מעורב כאן אלמנט של מכירה. מאחר, שכפי שקבע בית המשפט, אין מבתן ידוע היכול לקבוע, אם בדם המעורה ישנו הווירוס המסוכן אם לאו, הרי אם בית החולים עשה את כל המוטל עליו, פטור הוא מאחריות במקרה שלא הצליח לזדא את אי-זיהומו של הדם.

בית המשפט אף קבע, שאין לומר שחוק זה הוא בלתי חוקתי, ואף הדגיש שהעובדה ש-44 מדינות בארה"ב אימצו חוק דומה, מוסיפה משקל להנחה שהוא חוקתי. ראה: *McDaniel v. Baptist Memorial Hospital*, 41 (1972) U.S. Law Week, 2266.

הערה: במדינת ניו-יורק הגיעו לאותה תוצאה וקבעו, שערוי דם הינו שרות רפואי ולא עיסקה של מכר, ללא חקיקה מיוחדת בענין זה, כ- *Perlmutter v. Beth David Hospital*, 123 N.E. 2d 793 (N.Y., 1954).

קנדה: רשלנות רופא ואחות

כאשר אדם מאושפז בבית-חולים בגלל שבר בקרסול ומסיים את תקופת האישפוז עם רגל קטועה יחול הכלל של *res ipsa loquitur* ועל בית החולים להוכיח, כי לא היתה רשלנות בטיפול.

התובע נפגע בתאונת אופנוע וקרסולו נשבר. הוא הובהל מיד לבית החולים, הנתבע, ולאחר בדיקות הוכנסה רגלו בגבס דק, מאחר שהחירורג המטפל מצא שהקרסול לא החזיר למקומו כראוי והתכוון, בבוא הזמן, להחליף את הגבס לאהר טיפול נוסף. התובע לא נבדק באופן כללי ויסודי אלא באופן שטחי בלבד ובעיקר במקום השבר. כתוצאה מהשבר, הקרסול עלול להתנפח ואז הגבס יגרום ללחץ על כלי הדם וימנע את זרימת הדם למקום, מה שעלול להביא לתוצאה מסוכנת, כפי שאמנם קרה במקרה שלנו. הרופא

ידיעות במשפט בעולם

לא לקח כל זאת בחשבון, ובכך התרשל. יתר על כן, גם לאחר שניתן היה להבחין, מהתרשומת שהאחיות רשמו, שחל שינוי באצבעות רגלו של התובע, לא הסיר הנתבע את הגבס ולא נתן כל הוראות מתאימות בקשר לכך. גם מחדל זה הינו רשלנות. לבסוף, למרות הרו"ח על מצבו הכללי של התובע, לא בדק אותו הרופא תקופה של 18 שעות ואף לא דאג שרופא אחר יבדוק אותו. הרופא אשם איפוא בהתפתחות נמק ברגל, שהביא לצורך לקטוע אותה מתחת לברך.

האחיות, שראו את ההתדרדרות במצבו של התובע במשך אותן 18 שעות ולא עשו מאומה מלבד לרשום את המצב והשינוי בסדר מתן כדורי ההרגעה, אחראיות גם הן למה שקרה. היה עליהן להודיע מיד על ההתפתחות לרופא המטפל או להתקשר עם רופא אחר, במקרה שלא ניתן להשיג את הראשון. התרשלות זו של האחיות היא התרש-לות תוך כדי העסקתן כעובדות של בית החולים, ועל כן בית החולים גם הוא אחראי אחריות שילוחית, לנוקים שנגרמו. ראה:

McDonald v. York County Hospital Corp. et al. (1972) 28 D.L.R. (3d) 521

סדר הדין הפלילי

ראה גם דיני עונשין, ארה"ב

אנגליה: שינוי הליכים פליליים

ועדה מיוחדת של משפטנים, שמדינתה הממשלה, הגישה הצעה לשינוי בסדר הדין הפלילי, לאחר דיונים של שמונה שנים. בהצעה כלולה המלצה לביטול זכות השתיקה של הגאשם, לביטול הכללים האוסרים הזכרת עברו הפלילי של גאשם שטרם הורשע, לביטול זכותה של אשה לסרב להעיד במשפט פלילי המתנהל נגד בעלה וכן לביטול הצורך בסיוע לעדות ילדים. ראה:

Cmd. 4991, Criminal Law Revision Committee, 11th Report

נורבגיה: הוראות שופט למושבעים

בית המשפט העליון החליט פה אחד, כי אין כל פסול בכך ששופט, בעת סיכום הדיון ומתן הוראות למושבעים, יאמר, כי לפי דעתו, לאור הראיות שהובאו בפני המשפט, יש להרשיע את הגאשם. ראה:

Aftenposten 11.11.72, p. 7

קנין רוחני

גרמניה המערבית : זכות יוצרים

על-פי תיקון לחוק זכות יוצרים, שנכנס לתוקפו ביום 1.1.73, נקבעו תמלוגים על שימושי ספריות ביצירות שפורסמו וכן שופר מעמדם של ציירים לגבי יצירות שנעשה בהן שימוש באוספים או לצרכי הדגמות. ראה:

Recht, 5.10.72, p. 69